ಬಾಲ್ಯದ ಹೊಳಪು ಮಸುಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಮಣ್ಣಿನ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೇ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸಿ, ಬಚ್ಚಲು ಮನೆಯ ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮನೆಯಾಟ ಆಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದ ಆ ಆಟದಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟಿದ್ದೆಷ್ಟೊ, ಉಂಡಿದ್ದೆಷ್ಟೊ! ಎಂದೋ ಒಂದು ದಿನ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಅವು ಒಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಅವು ಗುರುತುಳಿಸದೆ ಮರಳಿ ಮಣ್ಣಿಗೆ. ಆವಾಹನೆಗೂ ಮಣ್ಣು, ವಿಸರ್ಜನೆಗೂ ಮಣ್ಣು, ಎಷ್ಟು ಸಹಜ, ಎಷ್ಟು ಸರಳ!

ಒಲೆಯನ್ನು ಬರೀ ಹಾಕಿದರಷ್ಟೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸಬೇಕು. ನಂತರ ಅಡುಗೆಮನೆಯ ಗೋಡೆಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಬೇಕು. ಅದು ಜರುಗಾಡದಂತೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮೆತ್ತಿ ಜಂಗಮವಾಗಿದ್ದ ಒಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾವರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಹಸುವಿನ ಸಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರಿಸಿ, ಚಂದವಾಗಿ ರಂಗೋಲಿ ಇಟ್ಟು, ಒಳ್ಳೆಯ ದಿವಸ ನೋಡಿ, ಅಗ್ನಿದೇವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಡುಗೆಗೆ ತೊಡಗಬೇಕು. ಪರಕೆಯೂ ದೇವರಾಗಬಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಂದಿಗೆ ಕೂಳು ಕಾಣಿಸುವ ಒಲೆ ದೈವವಾಗದೆ ಇದ್ದೀತೆ? ಅದನ್ನು ಗೌರವದಿಂದಲೇ ಕಾಣಬೇಕು, ದಿನದಿನವೂ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಬೂದಿ ತೆಗೆದು ಒಲೆ ಸಾರಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಕಡ್ಡಾಯ.

ಆ ಮಣ್ಣಿನ ಒಲೆಗಳದ್ದಾದರೂ ಎಷ್ಟು ವೈವಿಧ್ಯ! ಮಾಮೂಲಿಯ ಒಂದೇ ಉರಿಯ ಒಂಟೊಲೆ, ದನದ ಕೋಡಿನ ಹಾಗೆ ಜೋಡಿಯಾಗಿದ್ದು ಒಂದು ಕಡೆ ಸೌದೆ ಹಾಕಿದರೂ ಎರಡು ಕಡೆಯಿಂದ ಉರಿ ನೀಡಬಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುವ ಕೋಡೊಲೆ, ಚವತಿ ಚಂದ್ರನ ಹಾಗೆ ನಸುವೆ ಬಾಗಿದ, ಬೇಕೆಂದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ವಿಶೇಷ ಸೌಲಭ್ಯವುಳ್ಳ, ಎರಡು ಸಮಾನ ಭಾಗಗಳಿರುವ ಚಲನಶೀಲವಾದ ಎತ್ತೊಲೆ, ಗಂಡಸರಿಗೆ ಭಾರೀ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಲು ಬೇಕಾದ, ನೆಲದಲ್ಲಿ ಆಯತಾಕಾರದ ತಗ್ಗು ತೋಡಿದ ಹರಿಗೊಲೆ, ಇವೆಲ್ಲ ಸೌದೆ ಒಲೆಗಳು. ದೊಡ್ಡ ಹರಿಗೊಲೆಗಳಲ್ಲಂತೂ ಮೂರ್ನಾಲ್ಕು ಹಂಡೆಗಳನ್ನು ಒಂದರ ಪಕ್ಕ ಒಂದಿಟ್ಟು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಡಬಹುದು. ಅಂಥ ಪಾತ್ರೆಗಳಿಂದ ತೋಡಿಕೊಂಡು ಬಡಿಸಬೇಕೆ ವಿನಃ ಬಿಸಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಇಜ್ಜಲಿನ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನ ಅಗ್ಗಿಷ್ಟಿಕೆ ಅಥವಾ ಇಜ್ಜಲೊಲೆಗಳು. ಬಚ್ಚಲುಮನೆಯ ಒಲೆಯದ್ದು, ಕಬ್ಬಿಣದ ಒಲೆಗಳದ್ದು ಬೇರೆಯೇ ಪುರಾಣ ಬಿಡಿ.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯ ಇಜ್ಜಲು ಒಲೆಯನ್ನು ನಾನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲೇಬೇಕು. ಈ ಒಲೆಯ ಹೆಸರು ನನಗೀಗ ಮರೆತಿದೆ. ಕಳೆದ 50–55 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಿದನ್ನು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಇಜ್ಜಲೊಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುತ್ತದೆ, ಒಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಕೂರಲು ಸಹಕರಿಸುವ ಗುಪ್ಪುಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಇದ್ದಂತೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಈ ಒಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಪಾತ್ರೆ ನೆಲದ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಪಾತ್ರೆಯಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನೆಲಕ್ಕೆ ಒಂದಂಗುಲದಷ್ಟು ಆಳದಲ್ಲಿ ಕೆಂಡ ಹಾಕುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಅಂಗೈ ಅಗಲದ ಗುಂಡಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ತಳದಲ್ಲಿ ಒಲೆಯ ಸಂಪರ್ಕವಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಒಲೆಗೆ ಗಾಳಿ ಹೋಗಲು ಮತ್ತು ಮೇಲಿಂದ ಉದುರಿದ ಬೂದಿ ತೆಗೆಯಲು ಇರುವ ಸುರಂಗ ಮಾರ್ಗ. ಒಲೆ, ಕೆಂಡ, ಬೂದಿ ಯಾವುದೂ ಕಾಣದ ಈ ಮಾಯಾ ನಿರ್ಮಿತಿ ನಮ್ಮ ಗೃಹಿಣಿಯರ ಊಹಾತೀತ ತಾಂತ್ರಿಕ ನೈಪುಣ್ಯಕ್ಕೊಂದು ನಿದರ್ಶನ.

ಇಂಥ ಒಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಟ್ಟುಣ್ಣುವ ಸಂಪತ್ತಿ, ವ್ಯವಧಾನ ಇದ್ದಾಗಿನ ವೈಭೋಗವೆ ಬೇರೆ. ತಾವರೆಯ ಹೂವಿನಂತೆ ಸುತ್ತ ಧಗಧಗಿಸುವ ಬೆಂಕಿಯ ಕೆಂಪು, ನಡುವೆ ಅನ್ನದ ತಪ್ಪಲೆ, ಬೇಯುತ್ತಿರುವ ಅನ್ನದ ಕಂಪು, ಇಜ್ಜಲೊಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬೇಯುವ ಬೇಳೆಯ ಪಕ್ವತೆ, ಸಣ್ಣ ಉರಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿದ ಹೋಳಿಗೆಗಳ ಗರಗು, ಇವುಗಳಿಂದೊದಗುವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ರುಚಿ, ಆಹಾ! ಸವಿದವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಹಾಲು ಕಾಯಿಸಲೆಂದೇ ದೂರದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಇಜ್ಜಲೊಲೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಹಾಲಿನ ತಪ್ಪಲೆಯನ್ನು ಸಣ್ಣ ಕಾವಿನಲ್ಲಿ ಒಲೆಯ ಮೇಲೇರಿಸಿದರೆ ಮುಗಿಯಿತು, ಅದನ್ನು ಇಳಿಸುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆಗೀಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಂಡ ಹಾಕುತ್ತಿರಬೇಕು, ಹಾಲು ಕಾದೂ ಕಾದೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮೇಲಿನ ಕೆನೆ ರೊಟ್ಟಿಯಷ್ಟು ದಪ್ಪವಾಗುತ್ತಿತ್ತೇ ಹೊರತು, ಉಕ್ಕುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜೀವನದ ನೂರಾರು ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿತು ಪಕ್ವವಾದ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಸಮಾಹಿತ ಸ್ಥಿತಿಯತ್ತ ಬಾಗುವಂತೆ ಆ ಗಾಢವಾದ ಹಾಲು ಇಂಗಿ ಇಂಗಿ ಮಧುರತಮವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದ ಉರಿಗೆ ಬುಸ್ ಎಂದು ಉಕ್ಕುವ ಹಾಲು ಇದರ ಮುಂದೆ ಹಾಲೇ ಅಲ್ಲ, ಬಿಳಿಯ ನೀರು. ರುಚಿಯ ಮೂಲ ಇರುವುದು 'ಪಾಕ'ಗೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಒಲೆಯೇ ಸಾಥಿ. 'ಮಳೆ ನಿಂತರೂ ಮರದ ಹನಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ' ಎನ್ನುವಂತೆ ಒಲೆಯ ಕೆಂಡ ಕಳಲಿ ಹೋದರೂ, ಅದರ ಬೆಂಬೂದಿಯ ಮೇಲೇ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಬೆಚ್ಚಗೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು.

ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಒಲೆ ಮನೆಯ ಸೌಖ್ಯದ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮಹಾಪ್ರತಿಮೆ, ಸರಿ. ಆದರೆ ನೋಡಿ, ಈ ಒಲೆ ಒಲಿದಿದ್ದು ಎಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ? ಮುನಿದಿದ್ದು ಎಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ? ನಮ್ಮ ದೇಶ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಪಂಚದಾದ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ಈ ಒಲೆ ಉರಿದಿರಲೇಬೇಕಷ್ಟೆ? ಉರಿದ ಒಲೆಗಳೆಷ್ಟು? ಉರಿಯದ ಒಲೆಗಳೆಷ್ಟು? ತಾನು ಉರಿಯುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಡುವವರನ್ನೇ ಉರಿಸಿದ ಒಲೆಗಳೆಷ್ಟು? ಲೆಕ್ಕ ಬಲ್ಲವರು ಯಾರು? ಸೌದೆ ಇಡಲು ಒಲೆಗೂ ಬಾಯುಂಟು, ಆದರೆ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಆ ಬಾಯಿ ಮಾತನಾಡುವಂತಾದರೆ ಎಷ್ಟು ನೋವಿನ, ಹಸಿವಿನ, ಅವಮಾನದ, ಆತಂಕದ, ತಲ್ಲಣದ, ಕಾರಾಸ್ಥಾನದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಸಂತೃಪ್ತಿಯ, ಸಂತೋಷದ, ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ಕಥೆಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಪಾಪದ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಒಲೆಯ ಮುಂದಿನ ಏಕಾಂತವಲ್ಲದೆ ಬೇಕೆಂದಾಗ ಕಣ್ಣೀರುಗರೆಯಲು ಜಾಗವೆಲ್ಲಿತ್ತು? ಅಳುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದ, ಅಥವಾ ಆ ಅಳುವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಹೊಗೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸಬಲ್ಲ ಒಳದಾರಿಯನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಟ್ಟದ್ದು ಒಲೆಯೆ! ಇದೇನು ವರವೋ? ಶಾಪವೋ?

ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬೆನ್ನು ಹಾಕಿ ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಕೂತು ತದೇಕಚಿತ್ತಳಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ, ನಸುವೆ ಅಲುಗುವ ತುಟಿಗಳ, ನೀರಿನ ಮಡುಗಳಾದ ಕಣ್ಣ, ಆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ತಾಕಬಲ್ಲಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಬಿಡುವ ನಿಟ್ಟುಸುರಿನ ಮಾತೊಲ್ಲದ ಮಾನಿನಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಯಾವ ನೋವೋ, ಏನು ಯಾತನೆಯೊ... ಆ ಚಿತ್ರ ನನ್ನ ನೆನಪಿನಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಮಾಸದು. ಅದರಂತೆಯೇ ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಕೂತಿರುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಬರೀ ಹಾಡು, ಸ್ತೋತ್ರ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನೂ ಮರೆಯಲಾರೆ. ಈ ಒಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ಕೂರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾಗಾಗಿ ಎದ್ದು ಕೂತು, ಎದ್ದು ಕೂತು ಅವರ ದೇಹಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ವ್ಯಾಯಾಮ ತಾನಾಗಿ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ನಮಗೆ ನಿಲುವು ಸೇವೆಯೆ ಸೈ. ನಡುವಯಸ್ಸಿಗೇ ಮಂಡಿಗಳು ಪದ ಹಾಡತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಉರಿ ಒಲೆಯ ಮೇಲೆ ಅಡುಗೆಗೆ ಇಟ್ಟ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಿದರೂ ಮಸಿ ಹಿಡಿಯಲೇಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಉಜ್ಜಿ ಉಜ್ಜಿ ಬೆಳಗಬೇಕು, ಕೈಗಳು ಏನಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಆಗಿನವರು ಕೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಹಾಗೇ ನಡೆಯಿತು.

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾವಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ, ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಬಡತನವಿರುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬವಣೆಯಲ್ಲೊಂದು ಸಮಾನಧರ್ಮವಿದೆ. ಒಲೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟೆ. ತಾನು ಹೆತ್ತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಾಕಿ ಪೊರೆಯಬೇಕು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಲೆ ಉರಿಯಬೇಕು. ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಒಲೆ ಉರಿಸಲು ತಾನೇ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಾಗುವ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ, ಅನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಯಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟ, ಉರುವಲಿನ ಸಂಪಾದನೆ. ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಮಗು ಇರುಕಿಕೊಂಡು, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಡ್ಡಿ ಪುರಲೆಗಳ ಹೊರಹೊತ್ತು ಸಂಜೆಯ ಕತ್ತಲು ಮುತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ ಮನೆಯತ್ತ ಧಾವಿಸುವ ಎಷ್ಟು ಹೆಂಗಸರಿಲ್ಲ! ಕಾಡು ಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಬೆಟ್ಟದ ಏರುಗಳಲ್ಲಿ, ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹೊರವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಉರುವಲಿಗಾಗಿ ಹುಡುಕಾಡುವ ಅವರ ಶ್ರಮ ಅಮಿತ. ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿಗಾಗಿ ಮೈಲಿ ಮೈಲಿ ನಡೆಯುವವಳಂತೆಯೇ ಸೌದೆಗಾಗಿಯೂ ಅವಳು ಪಾಡುಪಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನವರೇನೋ ಒಲೆ ಹತ್ತಿ ಉರಿದಡೆ ನಿಲ್ಲಬಹುದಲ್ಲದೆ ಧರೆ ಹತ್ತಿ ಉರಿದಡೆ ನಿಲ್ಲಬಹುದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಬೇರೆಯದೇ ಅರ್ಥಪರಂಪರೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಆದರೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಪೋಷಿಸಬೇಕಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇರುವವರಿಗೆ ಒಲೆ ಇದ್ದರೆ ಧರೆ. ಒಲೆಯೇ